

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

15

Jan Sawicki

*Mykolas Rōmeris ir buvusios
Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės
žemių tautinės problemos*

1999

LIETUVIŲ
ATGIMIMO ISTORIJS
STUDIJS

Mykolo Römerio 120-osioms metinėms

LIETUVIŲ ATGIMIMO ISTORIJOS STUDIJOS

15

Jan Sawicki

*Mykolas Römeris ir buvusios
Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės
žemių tautinės problemos*

VILNIUS

EUGRIMAS
LEIDYKLA

1999

UDK 947.45
Li-191

REDAKCIŅĒ KOLEGIJA:

Antanas Kulakauskas
Česlovas Laurinavičius
Raimundas Lopata
Egidijus Motieka (vyriausiasis redaktorius)
Vladas Sirutavičius
Darius Staliūnas
Giedrius Subačius

Iš lenkų kalbos vertė
Irena Tumelytė

Redakcinė kolegija dėkoja
Lietuvių literatūros ir tautosakos institutui
bei Atviros Lietuvos fondui,
prisidėjusiems prie knygos išleidimo

ISSN 1392-0391
ISBN 9986-752-52-3

© *Jan Sawicki*, 1998
© Lietuvių Atgimimo istorijos studijos, 1999
© Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 1999
© Vertimas į lietuvių kalbą – *Irena Tumelytė*, 1999
© Eugrimas, 1999

TURINYS

Pratarmė	7
Įvadas	9
I. MYKOLO RÖMERIO GYVENIMO KELIAS	15
1. Vaikystė ir jaunystė	15
2. „Krajovců“ Vilniuje	23
3. Karų ir revoliucijų sūkuryje	35
4. Lietuvos valstybės tarnyboje	51
II. MYKOLAS RÖMERIS IR BUVUSIOS LIETUVOS DIDŽIOSIOS KUNIGAİKŠTYSTĖS ŽEMIŲ TAUTINĖS PROBLEMOS	76
1. XIX a.–XX a. pradžios lenkų politinės minties atstovų požiūris į istorinės Lietuvos žemių tautines problemas	76
2. Mykolas Römeris ir Abiejų Tautų Respublikos paveldas	80
3. Apie buvusios Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės žemių nevienalytiškumą	88
4. Lietuva karo meto Mykolo Römerio koncepcijose	110
III. TAUTINĖS PROBLEMOS TARPUKARIO EUROPOJE IR LIETUVOS TAUTINĖJE VALSTYBĖJE	135
1. Tautinis klausimas Europoje po 1918 metų	135
2. Tarpukario laikotarpio Lietuvos Respublikos tautinės problemos	142
IV. NUO LIETUVIŲ IR LENKŲ TAUTINĖS SAVIMONĖS „DVIŁAIPSNİŠKUMO“ IKI „DVIŁYPUMO“. MYKOLO RÖMERIO TAUTINĖS SAVIMONĖS POKYČIAI	161
Pabaigos žodis	174
Trumpinimų sąrašas	177
Streszczenie	178
Asmenvardžių rodyklė	184
Vietovardžių rodyklė	189

PRATARMĖ

Penkioliktasis Lietuvių Atgimimo istorijos studijų (LAIS) tomas yra tryliktojo – *Mykolas Römeris* – taša. Antra vertus, jis yra išskirtinis visos serijos tomas. Ir ne vien todėl, kad knygos autorius yra Lietuvos lenkas. Eksponuojamas naujas požiūris į galingą XX amžiaus pirmosios pusės Lietuvos visuomenės politinę figūrą – Mykolą Römerį. Tai ir knygos autoriaus siekis, ir LAIS redakcinės kolegijos noras atskleisti kitą, nebūtinai jos proteguojamą, nuostatą. Knyga tripusiu (autoriaus, LAIS redakcinės kolegijos ir M. Koperniko universiteto Torunėje) susitarimu spausdinama Lietuvoje ir Lenkijoje, lietuvių ir lenkų kalbomis.

Tai nėra atsitiktinumas. M. Römeris yra tas asmuo, kuris savo politiniu lietuviškumu ir kultūriniu lenkiškumu (žinia, šie apibrėžimai nėra vienprasmiai) gali demonstruoti lenkų ir lietuvių civilizacijų retrospektyvą: tiek jų atskirumą, tiek ir bendrumą. Ir ne tik retrospektyvą, bet ir refleksiją bei ateities modelius. Kaip tik todėl LAIS redakcinės kolegijos nesutrikdė šiek tiek kitoks knygos autoriaus J. Savickio požiūris į M. Römerio krajovcinę pasaulėžiūrą, LDK atkūrimo koncepciją, tautinius santykius istorinėse Lietuvos žemėse. Tai pozicija Lietuvos lenko, Lietuvos piliečio, reflektuojančio sudėtingą Lietuvos lenkų, kaip buvusio visuomenės elito, išlikimo problemą.

Norėjęsi taip pat pažymėti tą aplinkybę, jog knyga rašyta 1993–1997 metais, kai autorius dar nebuvo susipažinęs su LAIS tryliktoju tomu – *Mykolas Römeris*.

Redakcinė kolegija